

SUMMER SCHOOL

HISTORY OF THE BOOK

Maandag 18 t/m vrijdag 29 augustus 2014

Monday 18 through Friday 29 August 2014

Programma

De Leerstoelgroep Boekwetenschap en Handschriftenkunde en de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam organiseren deze zomer voor de vijfde keer een summer school over de geschiedenis van het boek.

Deelnemers kunnen een keuze maken uit een 'à la carte'-programma. Het aanbod van cursussen, workshops en rondleidingen heeft iedereen die geïnteresseerd is in boekgeschiedenis iets te bieden: onderzoekers, studenten, bibliotheek- en museummedewerkers en alle andere liefhebbers van boeken en manuscripten, bibliotheken en antiquariaten, druktechnieken en typografie.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling *Sterke verhalen*, die van 24 juni t/m 5 oktober 2014 bij de Bijzondere Collecties te zien is, kan ook gekozen worden voor een speciaal programma rondom dit thema. Dit programma bestaat uit colleges en toverlantaarnvoorstellingen.

De toelichtingen hieronder op de cursussen, workshops, colleges en rondleidingen zijn in de taal waarin ze zullen worden gegeven.

Programme

This summer, the research group for Book and Manuscript Studies and the Special Collections of the University of Amsterdam will be organising the fifth summer school on the history of the book.

Participants can select from an 'à la carte' programme. The various courses, workshops and guided tours are ideal for anyone interested in the history of the book: researchers, students, library and museum staff and any other aficionados of books and manuscripts, libraries and antiquarian bookshops, printing techniques and typography.

A special programme has been organised to mark the *Sterke verhalen (Tall stories)* exhibition that will run from 24 June to 5 October 2014 in the Special Collections. The programme comprises a series of lectures and magic lantern shows.

The following descriptions of courses, workshops, lectures and guided tours have been drawn up in the language in which they will be given.

Inhoud / Contents

Contact	2
Prijzen en inschrijving / Prices and registration	2
Cursussen / Courses	3
Workshops	4
Forumdiscussie / Forum discussion	7
Colleges / Lectures	7
Toverlantaarnvoorstellingen / Magic lantern shows	9
Rondleidingen / Guided tours	10
Frederik Mullerlezing / Frederik Muller Lecture	11
Personalia	11

Contact

Bijzondere Collecties van de UvA
Oude Turfmarkt 129 (Rokin)
1012 GC Amsterdam

020-5257300
summerschool-bc@uva.nl
www.bijzonderecollecties.uva.nl

Prijzen en inschrijving

Cursussen (5 dagdelen):

- € 250
- € 150 voor Vrienden Bijzondere Collecties
- € 75 voor studenten van de UvA
- gratis voor studenten Boekwetenschap en Handschriftenkunde
- gratis voor medewerkers van de UBA en de HvA-bibliotheek

Workshops (1 dagdeel):

- € 50
- € 25 voor Vrienden Bijzondere Collecties
- € 25 voor studenten van de UvA
- gratis voor studenten Boekwetenschap en Handschriftenkunde
- gratis voor medewerkers van de UBA en de HvA-bibliotheek

Colleges/voorstellingen Sterke verhalen:

- € 20

Passe-partout voor de hele collegereeks Sterke verhalen, de toverlantaarnvoorstellingen en de rondleiding over de tentoonstelling:

- € 50

Rondleiding door Amsterdam:

- € 20

Frederik Mullerlezing:

- gratis

Schrijf u online in via:

www.bijzonderecollecties.uva.nl/SummerSchool

Vrienden

Wie Vriend van de Bijzondere Collecties wordt, is voordelig uit! U steunt dan bovendien de Bijzondere Collecties en wordt op de hoogte gehouden van alle activiteiten. Vriend worden kan tegelijk als u zich inschrijft voor de summer school.

Prices and registration

Courses (5 half-day sessions):

- € 250
- € 150 for Friends of the Special Collections
- € 75 for UvA students
- free of charge for students of Book and Manuscript Studies
- free of charge for UBA staff and HvA library staff

Workshops (1 half-day session):

- € 50
- € 25 for Friends of the Special Collections
- € 25 for UvA students
- free of charge for students of Book and Manuscript Studies
- free of charge for UBA staff and HvA library staff

Lectures/shows Sterke verhalen:

- € 20

Passe-partout for the whole series of lectures Sterke verhalen, the magic lantern shows and the guided tour over the exhibition:

- € 50

Guided tour through Amsterdam:

- € 20

Frederik Muller Lecture:

- free of charge

Register online at:

Friends

Friends of the Special Collections are entitled to a special discount! As a Friend of the Special Collections, you will also be kept up-to-date on all of our activities. You can apply to be a Friend at the same time as registering for the summer school.

Cursussen

Drie intensieve cursussen voor professionals en liefhebbers. De cursussen vinden plaats op vijf opeenvolgende ochtenden en duren drie uur per dag.

Courses

Three intensive courses for professionals and aficionados. The courses will be held on five consecutive mornings and will each last three hours each day.

Archeologie van het middeleeuwse met de hand geschreven boek

Deze cursus vormt een inleiding in de geschiedenis, productie en vormgeving van het handgeschreven boek, vooral gedurende de middeleeuwen. Na een kort overzicht van de ontwikkeling die geleid heeft tot het Latijnse alfabet wordt de ontwikkeling van het boekschrift gevolgd, een en ander steeds gerelateerd aan de cultuurgeschiedenis van het Westen. Daarnaast wordt aandacht besteed aan schriftdragers, schrijfinstrumenten, lay-out, decoratie, illustratie en het inbinden van tekstdragers in West-Europa. Tevens wordt men vertrouwd gemaakt met de terminologie binnen het vakgebied.

docent Jos Biemans
data maandag 18 t/m vrijdag 22 augustus
tijd 10.00–13.00 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Het boek in de handpersperiode

Deze cursus geeft een overzicht van het drukproces en de materiële aspecten van het op de handpers gedrukte boek. Het is een grondige cursus analytische bibliografie die een uitstekende basis biedt voor alle studenten, onderzoekers, antiquaren en bibliotheek- en museummedewerkers die te maken krijgen met boeken uit de periode van de uitvinding van de boekdrukkunst tot de vroege negentiende eeuw. Behalve de colleges worden ook (facultatieve) opdrachten gegeven. U doet dan zelfstandig onderzoek in de bibliotheek van de Bijzondere Collecties.

docent Paul Dijstelberge
data maandag 25 t/m vrijdag 29 augustus
tijd 10.00–13.00 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

European Bookbinding, 1450–1820

The history of bookbinding is not simply the history of a decorative art, but that of a craft answering a commercial need. This course will follow European bookbinding from the end of the Middle Ages to the beginning of the Industrial Revolution, using the bindings themselves to illustrate the aims and intentions of the binding trade. A large part of the course will be devoted to the identification of both broad and detailed distinctions within the larger groups of plain commercial bindings and the possibilities of identifying the work of different countries, cities, even workshops without reference to finishing tools. The identification and significance of the different materials used in bookbinding will be examined, as well as the classification of bookbindings by structural type, and how these types developed through the three centuries covered by the course. The development of binding decoration will be touched on, but will not form a major part of the discussion.

During the course, actual examples of bindings are shown and discussed in separate sessions. The students are expected to have a good knowledge of bookbinding terms and a basic knowledge of the history of book production. The purpose of the course is to encourage an awareness of the possibilities latent in the detailed study of bookbindings and is thus aimed at all those handling books bound in this period, but it has particular relevance for all those involved in the repair and conservation of such materials.

lecturer Nicholas Pickwoad
dates Monday 25 through Friday 29 August
time 9:30–12:30 h, 13:30–16:30 h
location Werkgroepenruimte, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Workshops

De workshops zijn bedoeld om bijzondere onderwerpen uit de boekgeschiedenis nader te introduceren bij een geïnteresseerd en al enigszins ingevoerd publiek. Of voor boek-historici die eens een keer buiten hun eigen belangstellingsgebied willen rondsnuffelen. De workshops zijn praktisch van opzet.

Workshops

The workshops are intended to provide a more detailed introduction to particular subjects from the history of the book and are targeted at people with an interest and some prior knowledge. They may also be of interest to book historians who would like to explore outside their own specialist area. The workshops adopt a practical approach.

De waarde van boek en prent

De workshop probeert inzicht te geven op welke aspecten je moet letten bij de waardebeoordeling van zeldzame/bijzondere boeken en prenten. Welke zijn die aspecten (niet alleen positieve maar ook negatieve!) en hoe kom je ten slotte toe aan een waardering. Een en ander wordt uitgelegd aan de hand van een aantal zestiende- tot en met twintigste-eeuwse boeken, die de cursisten zelfstandig beoordelen, waarna een plenaire bespreking de workshop afrondt. De workshop is bedoeld voor enigszins gevorderden, maar beginners zullen wellicht het meest kunnen leren.

docent Bubb Kuyper
datum maandag 18 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Vormgeving en fotografie in de kookboekenbranche

Culinaire fotografie is een (nieuwe) kunst die niet iedereen verstaat. In deze workshop ligt de nadruk op fotografie in dienst van de vormgeving van kookboeken, maar de meester wil vast ook wel wat geheimen prijsgeven over het fotograferen van voedsel.

docent Tony Le Duc
datum maandag 18 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Omgaan met bijzondere materialen

Sinds enkele decennia is het bewustzijn gegroeid dat boeken uit vroeger eeuwen niet alleen tekst dragers zijn maar ook cultuurhistorisch belangrijke voorwerpen. Tijdens de workshop wordt ingegaan op de oorzaken van schade door gebruik. Het belangrijkste is echter dat er voor dagelijkse of incidentele gebruikers instructies worden gegeven voor de 'schadevrije' omgang met dit vaak kostbare materiaal.

docent Jos Schrijen
datum dinsdag 19 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

De wonderen der natuur: levende dieren en naturalia in Amsterdam rond 1700

In de Nederlandse Republiek bestond er rond 1700 grote belangstelling voor dieren en planten. Er waren veel burgers die een naturaliënkabinet bezaten of een menagerie of beide. Zo richtte Jan Westerhof alias Blaauw Jan in 1695 in de tuin van zijn herberg aan de Kloveniersburgwal een menagerie in. Deze diertuin was tegen betaling open voor publiek en werd bezocht door Peter de Grote, Linnaeus, Keizer Jozef II en anderen. Het belangrijkste document over deze menagerie is een album met tekeningen, die tussen 1695 en 1709 gemaakt zijn door Jan Velten. Dit album met de *Wonderen der Natuur* bevindt zich in de Artis Bibliotheek.

In deze workshop wordt aan de hand van het album van Jan Velten een beeld geschetst van het verzamelen van, en de handel in, dieren en naturalia in Amsterdam in de late zeventiende en vroege achttiende eeuw. Naast de *Wonderen der Natuur* komen ook boeken, prenten en archivalia voorbij van Maria Sibylla Merian, Albertus Seba, Frederik Ruysch en anderen uit het rijke bezit van de Artis Bibliotheek.

docent Hans Mulder
datum dinsdag 19 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Artis Bibliotheek, leeszaal, Plantage Middenlaan 45

De drukpers – machine voor de geest

In deze workshop worden aan de hand van een houten drukpers technische aspecten van de boekdrukkunst uiteengezet en in de praktijk gedemonstreerd. De in een ruimte in de Universiteit van Amsterdam opgestelde pers vertegenwoordigt een reconstructie van een machine zoals die in de Gouden Eeuw voor het drukken van boeken ingezet is. Ook de studenten zullen zelf de pers bedienen. Tevens zal het belang van deze kennis voor het begrip van het boek en van de daarin gedrukte tekst met voorbeelden aangetoond worden.

docent Frans Janssen
datum vrijdag 22 augustus
tijd 14.00–15.30 uur
locaties Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129
en Drukpersruimte, Oude Turfmarkt 141–143
toegang € 20 / gratis voor deelnemers aan de cursus *Het boek in de handpersperiode*

De kartering van Nederland

De oudste kaart waar Nederland op staat, dateert al uit de oudheid. Deze kaart toont slechts enkele rivieren en steden. Pas in de loop van de zestiende eeuw komen er meer nauwkeurige kaarten van het Nederlandse grondgebied. Eerst in de tweede helft van de negentiende eeuw is het hele koninkrijk nauwkeurig gekarteerd in de zogenaamde stafkaarten en Bonnebladjes.

In deze workshop wordt ingegaan op deze bijna tweeduizend jaar kartering van Nederland. Diverse kaarten worden besproken en getoond. Omdat oude kaarten tijdgebonden uitdrukingsmiddelen zijn, die we niet zonder kennis van hun context kunnen gebruiken, zullen we voor een volledig begrip ervan de toenmalige opvattingen bij het vervaardigen van kaarten moeten achterhalen. Wie waren verantwoordelijk voor het verzamelen van de informatie? Hoe is deze informatie verzameld? Voor welk doel werden de kaarten gebruikt?

Het raakvlak van de historische cartografie met andere vakgebieden en wetenschappen is zeer groot. Een belangrijk onderdeel is dan ook de vraag hoe tegenwoordig oude kaarten als historische bron gebruikt kunnen worden. Wat mogen we wel en wat mogen we niet uit oude kaarten aflezen? De workshop wordt vanzelfsprekend rijk geïllustreerd met een powerpoint-presentatie, waarbij zo veel mogelijk voorbeelden uit de omgeving worden gebruikt.

docent Peter van der Krogt
datum donderdag 28 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Regentenkamer, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Tafeletiquette door de eeuwen heen: van Erasmus tot Amy

Met goede manieren heeft de elite zich door de eeuwen heen kunnen onderscheiden van lagere bevolkingsgroepen. Dat beschavingsproces werd steeds verder uitgebouwd, de regels namen toe. Tafelmanieren en tafeldekken veranderden in de loop der tijd. Wat veranderde? En waarom? Wie zetten de toon en gaven het voorbeeld? Hoe leerde je hoe het hoorde? En kwam dat overeen met de realiteit? En: hoe hoort het nu? Het gaat om gedrag aan tafel van de disgenoten én van het bedienend personeel. De veranderingen in de manier van eten en drinken hadden namelijk ook gevolgen voor de manier van tafeldekken en serveren.

In deze workshop schetst Marleen Willebrands de ontwikkeling in de stijl van tafelen gedurende vijf eeuwen, op basis van gedrukte etiquetteboeken en kookboeken. Tijdens de workshop gaan de cursisten uit die boeken de richtlijnen voor het gedrag aan tafel opzoeken. Ook is er een kleine tentoonstelling met toonaangevende etiquetteboeken en kookboeken uit de loop der tijd.

docent Marleen Willebrands
datum donderdag 28 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

De digitale boekenwereld als educatieve bron

Er zijn nauwelijks nog bibliotheken en archieven die niet in een of andere vorm hun collecties digitaal beschikbaar stellen. Ook is er een aantal veel grotere spelers actief, waaronder Google de belangrijkste is, dat een digitaal aanbod van primaire bronnen publiceert dat zijn weerga niet kent. Door deze initiatieven is er potentieel sprake van een enorme democratisering van de toegang tot primaire bronnen, maar het blijft de vraag hoe deze bronnen in het onderwijs, op alle niveaus, kunnen worden ingezet. In de workshop zal een groot aantal digitale producten worden bekeken en zullen de mogelijkheden en de beperkingen van de digitale boekenwereld als educatieve bron uitgebreid aan bod komen. Deelnemers wordt ook gevraagd zelf hun favoriete (of verafschuwde) digitale bronnen in te brengen.

docent Emile Schrijver
datum vrijdag 29 augustus
tijd 9.30–11.00 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Special Collections in the Digital Era: the ProBok Experience

The workshop will address the question how to study books and manuscripts in the digital age. For most book historians teaching the history of the book has to do with real objects: books, pamphlets, manuscripts, bindings. They are acquainted with parchment and paper objects, and have no restraints in observing the real objects and discovering interesting details. But for younger generations this is not at all a common behavior. For present day students book historical research can be done behind a desktop computer, and for some the visit to a library is easy to skip. The advantages of digitized materials are obvious, but now is the time to discuss the advantages of looking at the real books, the touchable artefacts. The workshop will focus on the development of ProBok, a database developed at the University library of Uppsala, and will address the issue from different point of views. Participants will be challenged to discover the differences in digitized and paper artefacts.

lecturer Per Cullhed
dates Friday 29 August
time 11:00–12:30 h
location Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Digital Archiving in Special Collections

This workshop will focus on the challenges of working with born-digital materials (e.g., floppy disks, email, word processing documents, websites) that arrive with acquisitions in special collections. Workshop participants will learn about current practices and particular challenges at the Beinecke Rare Book & Manuscript Library, as well as mistakes and lessons learned. Topics will include: the human element of working with authors to transfer born-digital materials to a repository, imaging and copying digital media, arrangement and description, and providing access to both researchers and staff.

lecturer Gabriela Redwine
dates Friday 29 August
time 13:30–16:30 h
location Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Forum discussion

All three workshops on Friday 29 August will focus on the digitization of special collections. The workshops will conclude with a forum discussion at the end of the afternoon, led by Steph Scholten, Director of the UvA Heritage division, which encompasses the Special Collections department. The panel will be made up of lecturers from the three workshops, who will invite the audience to join them in discussing the areas of tension and challenges facing the guardians of written and printed cultural heritage as a result of the digital era.

panel Per Cullhed, Gabriela Redwine, Emile Schrijver
moderator Steph Scholten
date Friday 29 August
time 17:00–18:30 h
location Museumcafé, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129

Colleges

Van 24 t/m 5 oktober 2014 is bij de Bijzondere Collecties de tentoonstelling *Sterke verhalen* te zien. Aan de hand van populair drukwerk uit vroeger eeuwen brengt deze tentoonstelling in beeld hoe verhaalmotieven met bijvoorbeeld Faust of Assepoester voortleefden in almanakken en prenten voor de gewone man. Ter gelegenheid van de tentoonstelling zijn in de summer school zes colleges rond dit thema opgenomen. Sommige colleges worden gecombineerd met een rondleiding of een toverlantaarnvoorstelling.

Lectures

The Special Collections will be hosting the *Sterke verhalen* (Tall stories) exhibition from 24 June to 5 October 2014. The exhibition features popular printed matter from centuries past. It illustrates how motifs central to stories such as Faust or Cinderella were carried through in almanacs and prints for ordinary people. To mark the exhibition, the summer school will include six lectures focusing on this theme. Some lectures will be combined with a guided tour or a magic lantern show.

Tijl Uilenspiegel

Op de verhalen in de Bijbel na zijn er in de Nederlanden waarschijnlijk geen verhalen die zo lang populair bleven als de histories van Tijl Uilenspiegel. Al bijna vijf eeuwen lang zijn de boeverijen van Tijl in boek en prent beschreven en in beeld gebracht. In het college volgen wij het spoor

vanuit Straatsburg, waar Johannes Grieninger in 1515 het rijk geïllustreerde *Ein kurzweilig lesen von Dyl Ulenspiegel* drukte, naar Antwerpen, waar omstreeks 1520 Michiel Hillen van Hoogstraten de verkorte Nederlandse versie *Ulenspieghel* uitgaf. Sindsdien vond Tijl Uilenspiegel in de Nederlanden verspreiding in volksboeken, literaire en politieke adaptaties, kinderboeken enz. Na 1650 werd Uilenspiegel ook op kinder- of centsprenten in beeld gebracht. De ontwikkeling, het gebruik en hergebruik van het beeldmateriaal tot ca. 1900 staat centraal, waarbij ruime aandacht wordt besteed aan de relatie tussen de volksboeken en de prenten.

docent Aernout Borms
datum woensdag 20 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

De levenstrap, voorstelling van menselijke levensfasen

De levensfasen van de mens zijn door de eeuwen heen een belangrijk thema geweest in kunsten en wetenschappen. In de beeldende kunst, vooral in de prentkunst, werd de levensloop vanaf de middeleeuwen vaak voorgesteld als een levenstrap of trap des ouderdoms: het levensverhaal van de mens, het ouder worden vanaf de wieg tot het graf, werd afgebeeld als het bestijgen van traptreden tot de top, vaak op vijftigjarige leeftijd, en daarna als het afdalen van traptreden tot de dood. Ook in de literatuur heeft deze voorstelling van op- en neergaande levensfasen zijn pendant.

Tijdens dit college wordt, met name aan de hand van afbeeldingen, ingegaan op de veranderende betekenis van dit thema vanaf de vroegmoderne tijd tot begin twintigste eeuw. Ook de voorlopers van de levenstrap komen aan de orde, alsmede diverse varianten ervan. Ten slotte zullen de besproken voorstellingen van leeftijdsfasen uit de beeldende kunst worden afgezet tegen moderne wetenschappelijke inzichten over de menselijke levensloop.

docent Jo Thijssen
datum donderdag 21 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

De strijd om de broek

De strijd om de broek is een belangrijk thema in de Europese prentkunst. Wie de broek aan heeft, is de baas. Wanneer de vrouw de broek aan heeft, staat de wereld op zijn kop, want deze situatie gaat in tegen de manier waarop hun onderlinge verhouding is vastgelegd in Genesis 3. De strijd om de broek hoort thuis in de verkeerde wereld, een ander bekend thema uit de Europese prentkunst. In andere landen van Europa wordt de strijd meestal uitgebeeld door een vechtende man en vrouw, die vergezeld worden door figuren die commentaar geven. Dat kan een duivel zijn of een nar, of de buurman die zijn broek al heeft moeten afstaan aan de buurvrouw.

Opmerkelijk is dat in Nederland de strijd om de broek meestal de vorm krijgt van een beeldverhaal. Het bekendste beeldverhaal is dat van Jan de Wasser en zijn Griet. Jan staat zijn broek af aan zijn Griet en verricht daarna allerlei soorten van vrouwenwerk, waaronder ook de verzorging van het kind valt. Dit beeldverhaal bestaat in vele varianten gedurende drie eeuwen en het maakt duidelijk hoe over de verhouding tussen man en vrouw gedacht werd.

docent Nico Boerma
datum vrijdag 22 augustus
tijd 13.30–15.00 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Sterke verhalen in strip: klassiekers in stripvorm

In de loop van de geschiedenis van het beeldverhaal is er een constante waar het gaat om het verstrippen van klassieke literatuur. Vooral na de Tweede Wereldoorlog werden talloze klassiekers uit de wereldliteratuur, al dan niet in reeksen, in beeld gebracht. Deze 'verstrippingen' vormen het onderwerp van dit college. Van Illustrated Classics tot de graphic novels met Nederlandse en Vlaamse romans van Dick Matena, verstripte literatuur is van alle tijden.

docent Jos van Waterschoot
datum vrijdag 22 augustus
tijd 15.00–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Marskramers, omlopers en liedzangers

Drukwerk werd in het verleden niet alleen via boekwinkels, maar vooral ook op straat en op markten verkocht. De grote groep marskramers, omlopers en liedzangers die daarvoor verantwoordelijk waren, zijn vaak onzichtbaar gebleven. In dit college gaan we na wie deze rondtrekkende handelaren waren, wat voor drukwerk ze verkochten, met wie ze samenwerkten en hoe ze werden gezien door de autoriteiten. Daarbij zal een grote diversiteit aan bronnen ter sprake komen: criminele bronnen, vergunningen, prenten, autobiografieën, literaire commentaren en populaire boekjes. Aansluitend volgt een rondleiding door de tentoonstelling *Sterke verhalen*.

docent Jeroen Salman
datum dinsdag 26 augustus
tijd 13.30–15.00 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

De vele gezichten van Bontekoe: het verhaal van een bestseller

Op weg naar Indië kwam het VOC-schip *Nieu Hoorn* in 1618 ellendig aan zijn einde voor de kust van Sumatra. Een brand in de kruitkamer leidde tot een enorme explosie; het schip spatte letterlijk uiteen in 'hondert duysent stukken'. Schipper Willem Ysbrantsz Bontekoe overleefde de ramp op miraculeuze wijze en keerde in 1625 terug in het vaderland. Op aandringen van uitgever Jan Jansz Deutel in Hoorn tekende hij zijn verhaal op en in 1646 verscheen de eerste druk van het 'Journaal van Bontekoe', dat een onmiddellijk succes was. Het boek beleefde in korte tijd tientallen drukken en het werd vele malen vertaald en bewerkt. Het vormde eeuwen later de basis voor het populaire jeugdboek *De scheepsjongens van Bontekoe* van Johan Fabricius (1924), dat op zijn beurt weer tientallen keren werd herdrukt, vertaald en verfilmd (2007) en waarvan zelfs een musical in de theaters te zien was.

In dit college gaat Garrelt Verhoeven in op de publicatiegeschiedenis van het Journaal van Bontekoe en laat hij zien hoe het verhaal in bijna vier eeuwen steeds weer een nieuwe gedaante kreeg om nieuwe groepen lezers aan te spreken.

docent Garrelt Verhoeven
datum woensdag 27 augustus
tijd 13.30–16.30 uur
locatie Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129

Toverlantaarnvoorstellingen Magic lantern shows

Drie van de zes colleges bij de tentoonstelling *Sterke verhalen* worden omlijst door een voorstelling met de toverlantaarn.

Three of the six lectures that accompany the *Sterke verhalen* exhibition will be enhanced by a magic lantern show.

Toverlantaarnvoorstellingen door Gwen Sebus

De voorstellingen door Gwen Sebus en haar assistente Sarah Dellmann omlijsten de colleges van Aernout Borms over Tijn Uilenspiegel en Jo Thijssen over de levenstrap, maar belichten andere onderwerpen.

<i>docent</i>	Gwen Sebus
<i>datum</i>	woensdag 20 en donderdag 21 augustus
<i>tijd</i>	13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129
<i>prijs</i>	bij prijs van college inbegrepen

Het Christiaan Huygens Theater

Tot ongeveer 1900 werden professionele voorstellingen met explicateur, levende muziek, vrolijke, aandoenlijke of bloedstollende verhalen en geraffineerde vertonings-technieken regelmatig in de theaters aangeboden. Sinds de komst van de film is dat afgelopen. Begrijpelijk, maar ook wel jammer, want films missen vaak de intieme, opwindende en ook feestelijke sfeer van de toverlantaarn. Met ons theater, dat genoemd is naar de man die de toverlantaarn in 1659 heeft uitgevonden, proberen we die sfeer weer op te roepen met behulp van authentieke lantaarns, platen, verhalen en muziekstukken.

Er zijn wel wat kleine verschillen met de vroegere voorstellingen: zo vertonen wij meer platen en zijn de verhalen meestal wat ingekort. Wij gebruiken ook een grotere variëteit aan technieken, maar iedere techniek is op zichzelf authentiek. Alles werd vroeger precies zo gedaan. Bij het zien van een voorstelling zal ook de meest verwerende technicus zich afvragen hoe het werkt, en hoe men zo'n honderdvijftig jaar geleden dit allemaal voor elkaar kreeg. De voorstelling omlijst het college van Garrelt Verhoeven over Bontekoe, maar belicht andere onderwerpen.

<i>docent</i>	Elisabeth Waagmeester-Wagenaar
<i>datum</i>	woensdag 27 augustus
<i>tijd</i>	13.30–16.30 uur
<i>locatie</i>	Nina van Leerzaal, Allard Pierson Museum, Oude Turfmarkt 129
<i>prijs</i>	bij prijs van college inbegrepen

Rondleidingen

Wie de benen wil strekken, kan deelnemen aan een rondleiding.

Guided tours

Guided tours have been arranged for people who want to stretch their legs.

Rondleiding over tentoonstelling *Sterke verhalen*

Een rondleiding met toelichting door de gastconservator van de tentoonstelling, aansluitend op zijn college *Marskramers, omlopers en liedzangers* (zie boven).

<i>docent</i>	Jeroen Salman
<i>datum</i>	dinsdag 26 augustus
<i>tijd</i>	15.00–16.30 uur
<i>locatie</i>	Tentoonstellingsruimte, Bijzondere Collecties, Oude Turfmarkt 129
<i>prijs</i>	bij prijs van college inbegrepen

Historisch-cartografische wandeling door Amsterdam

Na een korte inleiding van een half uur in het Museumcafé aan de Oude Turfmarkt gaat de wandeling gaans een aantal markante punten uit de geschiedenis van de Amsterdamse cartografie. De wandeling neemt ruim een uur in beslag en eindigt bij het Centraal Station.

docent Jan Werner
datum donderdag 28 augustus
tijd 11.00–12.30 uur
startlocatie Museumcafé, Oude Turfmarkt 129

Frederik Muller Lecture by Michael Suarez

The Summer School will be concluded on Thursday 4 September with the fifth Frederik Muller Lecture, which will be held by Michael F. Suarez.

date Thursday 4 September
time 17:00–18:00 h
location Aula van de Universiteit van Amsterdam, Singel 411
admission free

Personalia

Prof. dr. **Jos Biemans** (1951) is sinds 1986 docent Boekwetenschap en Handschriftenkunde aan de Universiteit van Amsterdam en werd in 2004 benoemd tot bijzonder hoogleraar in de Wetenschap van het Handschrift. Daarnaast werkt hij aan een geschiedenis van de Amsterdamse universiteitsbibliotheek.

Dr. **Nico Boerma** (1938) studeerde klassieke talen en kunstgeschiedenis. Hij verzamelde vanaf 1964 populaire grafiek met nadruk op de Nederlandse en Belgische kinder- en volksprenten. Hij publiceerde over dit onderwerp in verschillende Nederlandse, Duitse en Italiaanse tijdschriften. Zijn verzamelingen op dit gebied heeft hij tussen 2010 en 2013 geschonken aan de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam.

Ir. **Aernout Borms** (1946) studeerde scheikundige technologie aan de TU Delft en onderwijskunde en filosofie te Groningen. Hij was leraar wis-, natuur- en scheikunde in het voortgezet onderwijs, pedagogisch-didactisch medewerker van het Algemeen Pedagogisch Studiecetrum, ondernemer in de horeca en raadgevend ingenieur. Hij verzamelt beweegbare prentenboeken, centsprenten en papieren speelgoed, waarover hij publiceert. Sinds 2004 is hij penningmeester van de Stichting Geschiedenis Kinder- en Jeugdliteratuur en redacteur van www.hetoudekinderboek.nl.

Mr. **Per Cullhed** is head of the heritage libraries of the University of Uppsala, Sweden, and chair of the LIBER Working Group on Preservation and Digital Curation. His work involves developing shared digital platforms for special collections. From his position in the University Library of Uppsala, he was the driving force behind the ProBok project, a database for provenance and bindings in printed books. The database is now part of the CERL Portal.

Dr. **Paul Dijstelberge** (1956) was na zijn studie Nederlandse taal- en letterkunde veertien jaar werkzaam als restaurantkok. Naderhand werkte hij bij de Bijzondere Collecties van de UvA als bibliograaf en conservator. Hij promoveerde in 2007 op een onderzoek naar sierhoofdletters in oude Nederlandse boeken. Hij is docent boekgeschiedenis en publiceert over literair-historische en boekwetenschappelijke onderwerpen.

Prof. dr. **Frans A. Janssen** (1939) is emeritus hoogleraar Boek- en Bibliotheekgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij houdt zich bezig met de geschiedenis van de typografische technieken, met die van de typografische vormgeving en met die van het boekenverzamelen, onderwerpen waarover hij enkele boeken en een groot aantal artikelen publiceerde, onder meer *Zetten en drukken inde achttiende eeuw* (1982), *Technique and design in the history of printing* (2004) en *Goud en koper in de boekenwereld*

(2008). Een door hem geleide werkgroep bouwde een reconstructie van een houten drukpers uit de zeventiende eeuw, die in 1980 gereedkwam en nu in de Universiteit van Amsterdam staat opgesteld.

Dr. **Peter van der Krogt** (1956) schreef zijn proefschrift (1989) over de geschiedenis van de productie van aard- en hemelglobes in de Nederlanden, *Globi Neerlandici*. Na zijn dissertatie is zijn belangrijkste onderzoeksthema veranderd van globes in atlassen. Hij is de auteur van de serie *Koeman's Atlantes Neerlandici*, een nieuwe bibliografie van in Nederland verschenen atlassen sinds de zestiende eeuw. Hij is Jansonius-conservator en hoofd van het onderzoeksprogramma Explokart van de Bijzondere Collecties van de UvA.

Drs. **Bubb Kuyper** (1946) studeerde Nederlandse taal- en letterkunde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en was daarna een aantal jaren leraar in het middelbaar onderwijs. In 1979 vestigde hij zich te Haarlem als antiquaar en in 1986 richtte hij in dezelfde stad een nationaal en internationaal opererend veilinghuis in boeken, manuscripten en grafiek op. Hij was lange tijd secretaris, later voorzitter van de Nederlandsche Vereeniging van Antiquaren. Thans met pensioen is hij nog zeer actief als taxateur, voorzitter van de stichting Drukwerk in de Marge en bestuurslid van de stichting Laurens Janszoon Coster.

Tony Le Duc (1962) begon zijn carrière als culinair fotograaf in 1986 bij *Weekend Knack*. Sindsdien is de Antwerpenaar uitgegroeid tot een van de beste food-fotografen ter wereld. Naast zijn werk als fotograaf startte Tony Le Duc in 2004 met uitgeverij Minestrone, waarmee hij culinaire boeken uitgeeft.

Drs. **Hans Mulder** (1961) is sinds 2011 conservator van de Artis Bibliotheek van de Universiteit van Amsterdam. Daarvoor werkte hij als conservator en docent aan de Universiteit Utrecht en was hij voorzitter van de Nederlandse Boekhistorische Vereniging en Blue Shield Nederland. Samen met Erik Zevenhuizen deed hij de eindredactie van *De natuur op papier*, het onlangs verschenen boek over de Artis Bibliotheek.

Prof. Dr. **Nicholas Pickwood** has a doctorate from Oxford University in English Literature. He trained in bookbinding and book conservation with Roger Powell, and ran his own workshop from 1977 to 1989. He has been Adviser on book conservation to the National Trust of Great Britain since 1978, and was editor of the Paper Conservator. He taught book conservation at Columbia University Library School in New York

and was Chief Conservator in the Harvard University Library. He is now project leader of the St Catherine's Monastery Library Project and director of the Ligatus Research Centre. He gave the 2008 Panizzi Lectures at the British Library, was awarded the 2009 Plowden Medal for Conservation and is a Fellow of the IIC and of the Society of Antiquaries and a Council Member of the Bibliographical Society of Great Britain.

Ms. **Gabriela Redwine** is Digital Archivist at the Beinecke Rare Book & Manuscript Library at Yale University, where she is responsible for developing a distributed model of service for born-digital materials. Previously, she was Electronic Records/Metadata Specialist at the Harry Ransom Center. In 2013 she co-authored "Born Digital: Guidance for Donors, Dealers, and Archival Repositories," a report made available in draft form for public comment by Media-Commons Press, and later revised and published by the Council on Library and Information Studies (CLIR).

Dr. **Jeroen Salman** is universitair docent bij de Opleiding Literatuurwetenschap en het University College van de Universiteit Utrecht. Hij publiceert over populaire literatuur en boekgeschiedenis in de vroegmoderne tijd. In 2014 verscheen zijn monografie *Pedlars and the Popular Press. Itinerant Distribution Networks in England and the Netherlands 1600-1850*.

Mr. **Gwen Sebus** verzamelt al meer dan 25 jaar toverlantaarnplaatjes en doet onderzoek naar de herkomst daarvan. Zij geeft toverlantaarnvoorstellingen met diverse thema's. Verder is zij editor van *The New Magic Lantern Journal*, het tijdschrift van de Britse Toverlantaarnvereniging. In het dagelijks leven is zij werkzaam als jurist. Haar assistente **Sarah Dellmann** is filmhistorica en hoopt eind 2014 te promoveren in de Media-geschiedenis aan de Universiteit van Utrecht. Haar proefschrift gaat over de rol van (populaire) afbeeldingen in de kennisvorming over Nederland (1800-1914).

Drs. **Jos Schrijen** (1958) studeerde kunstgeschiedenis en archeologie aan de Radboud Universiteit te Nijmegen en bouwhistorie en monumentenzorg aan de Hogeschool van Utrecht. Vanaf 1983 was hij restaurator van boeken en archivalia. Van 1992 tot 2007 had hij een eigen atelier in Nijmegen. Tegenwoordig is hij als docent verbonden aan de opleiding Conservering & Restauratie van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast werkt hij als zelfstandig bouwhistoricus.

Prof. dr. **Emile Schrijver** (1962) is conservator van de Bibliotheca Rosenthaliana bij de Bijzondere Collecties en bijzonder hoogleraar Geschiedenis van het Joodse Boek aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is ook conservator van de Braginsky Collection in Zürich. Hij publiceert regelmatig wetenschappelijke en populariserende artikelen over joodse boeken, in het bijzonder over joodse handgeschreven boeken sinds de uitvinding van de boekdruk-kunst. Hij is voorts betrokken bij een aantal internationale digitaliseringsprojecten en bij tentoonstellingen in binnen- en buitenland, waarvoor hij ook digitale producten helpt te ontwikkelen.

Prof. Dr. **Michael F. Suarez**, S.J. is Director of Rare Book School, Professor of English, University Professor, and Honorary Curator of Special Collections at the University of Virginia. A Jesuit priest, he holds four masters degrees (two each in English and theology) and a D.Phil. in English from Oxford. He is the co-editor of, among others, *Making Meaning: 'Printers of the Mind' and Other Essays* (2002), *The Cambridge History of the Book in Britain* (2009) and *The Oxford Companion to the Book* (2010).

Prof. dr. **Jo Thijssen** (1943) studeerde Nederlands, later ook onderwijskunde en psychologie. Hij promoveerde op een dissertatie over scholing en levensloop. Daarna werkte hij als hoogleraar Onderwijskunde en als hoogleraar Human Resource Management. Hij deed onder meer onderzoek naar populaire grafiek, met name naar levensloopprenten en schoolprenten. Van zijn hand verschenen *Leerzaame Prentjens voor de Jeugd* (2009) en *Trappen des Ouderdoms* (2012), alsook diverse bijdragen aan internationale bundels. Als emeritus-hoogleraar verbonden aan de Universiteit Utrecht doet hij momenteel onderzoek naar loopbaanontwikkeling en werkt hij mee aan een handboek over kinder- en volksprenten.

Drs. **Garrelt Verhoeven** (1966) is hoofdconservator van de Bijzondere Collecties van de UvA. Hij studeerde boekgeschiedenis in Leiden en werkte achtereenvolgens bij de Universiteit Leiden, Antiquariaat A.G. van der Steur, de Koninklijke Bibliotheek en sinds 2004 bij de Universiteit van Amsterdam. Hij publiceert regelmatig over boekhistorische onderwerpen en bijzondere collecties. Samen met Piet Verkruijsse publiceerde hij *Iovrnael ofte gedenckwaerdige beschrijvinghe vande Oost-Indische reyse van Willem Ysbrantsz. Bontekoe van Hoorn. Descriptieve bibliografie 1646-1996*, 350 jaar na het verschijnen van de eerste druk in 1646.

Drs. **Elisabeth Waagmeester-Wagenaar** zet het Christiaan Huygens Theater voort dat in 1979 is opgericht door haar vader, prof. dr. Willem Albert Wagenaar. Hij wilde met zijn voorstellingen het publiek net zo verrassen en betoveren als de toverlantaarnvertoners in vroegere tijden hebben gedaan. Niet alleen met de prachtige, handgeschilderde en bewegende plaatjes, maar ook met zijn spannende en grappige verhalen. Als dochter van Wagenaar is zij vanaf haar tiende jaar in opleiding geweest om ook deze voorstellingen te kunnen geven.

Eerst als assistent, vanaf haar zeventiende jaar ook als zelfstandig vertoner. Zij zet de voorstellingen van haar vader met veel enthousiasme voort. Haar zoon Rens is nu haar eigen assistent in opleiding.

Drs. **Jos van Waterschoot** (1965) is conservator Populaire Cultuur bij de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam. Uit hoofde van de functie beheert hij een van de grootste openbare stripcollecties in Nederland. Daarnaast is hij hoofdredacteur van het stripinformatie-tijdschrift *StripNieuws*. Hij is ook striprecensent voor *Eppo* en *StripNieuws*.

Drs. **Jan Werner** (1950) studeerde sociale geografie met specialisatie historische geografie aan de Vrije Universiteit en als belangrijkste bijvakken historische cartografie aan de Universiteit Utrecht en boek- en bibliotheekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Van 1978 tot 2014 was hij conservator Kaarten & Atlassen bij de Bijzondere Collecties van de UvA. Hij publiceert over meest historisch-cartografische onderwerpen en verzorgde diverse tentoonstellingen en catalogi. In 2009-2014 werkte hij vooral aan het project 'Atlas der Neederlanden', resulterend in de catalogisering, restauratie, digitalisering en facsimilering van deze verzamelaarsatlas. Van zijn hand is het bijbehorende boek *De Atlas der Neederlanden. Kaarten van de Republiek en het prille Koninkrijk*.

Drs. **Marleen Willebrands** (1953) is diëtiste en neerlandica, gespecialiseerd in culinaire geschiedenis, en is jurylid voor de Joop Witteveenprijs. Zij heeft verschillende tekstedities van historische kookboeken en handschriften bezorgd. Transcripties van primaire bronnen publiceert zij op haar website www.kookhistorie.nl. Samen met Margriet de Roever en Lizet Kruijff werkt ze aan *Het grachtengordelkookboek*, dat in 2014 uitkomt.